

УДК 930.85:008 «18/19»

М. Ж. Абдрахманова
аспірант кафедри філософії
Національного університету біоресурсів і природокористування України

КОЛІЗІЇ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТ.

Відродження України неможливе без духовного оновлення її народу. Чим багатшою є духовна творчість, тим менша небезпека деформацій, розбіжностей між теоретичною моделлю бажаного й дійсного. Водночас процес консолідації національної спільноти неможливо уявити без відродження морально-ціннісних орієнтирів, історичної спадщини народу, традицій, що становлять основу її духовності і сприяють формуванню підвалин національної культури. Завдяки розвитку національної культури, Україна зможе підняти свій позитивний імідж у світі й заявити про себе на міжнародній арені, тим паче, що на культурній карті світу вона ще й досі залишається непізнаною. Разом із тим динаміка політичного, економічного та культурного самоствердження України в Європі і світі вимагає переосмислення історичного досвіду її народу. І тут важливим є звернення до ідеалів, вироблених попередньою історією, а відповідно, продукування нових цінностей і традицій. Становлення нації – це не лише відродження її держави, мови, традицій, культури, а й установа зв'язків із її історією, минулого із сучасністю, засвоєння кращих досягнень світової культури, водночас розвиток і піднесення власної культури до світового рівня.

В історії української культури період кін. ХІХ – поч. ХХ ст. посідає особливе місце. Адже на цей час припадає бурхливе пробудження самосвідомості нації, радикальні зрушення в багатьох сферах національної культури, формування і становлення української словесності нового типу. Від початку зазначеного періоду українське письменство розвивається за змінених історично-політичних обставинах. Значною мірою така зміна зумовлена саме фактом тогочасних здобутків активно відроджуваної української культури й передусім у галузі словесності. Відтепер українська література вже не є «областническим» експериментом, гідним поблажливого ставлення, а вагомою заявкою пригнобленої нації на свій незалежний духовний розвиток, своє буття в потужному, багатогранному слові.

Зважаючи на вибір окресленої проблеми, виникає потреба звернення до теоретико-методологічних напрацювань світової філософської думки, насамперед таких мислителів, як Е. Гелнер, Е. Хобсбаум, О. Шпенглер, Е. Сміт тощо. Серед вітчизняної філософської думки заслуговують на увагу наукові доробки Т. Зінківського, І. Франка, І. Огієнка, В. Липинського, Д. Донцова, М. Семчишина, М. Кагана та ін. Специфіка обраної теми дослідження вимагає звернення до наукового доробку українських учених-історіографів: І. Лисяка-Рудницького, О. Субтельного, Я. Грицака, Б. Кравченка, у роботах яких детально проаналізований період, що охоплює чверть століття перед першою світовою війною. Серед сучасних науковців проблемі становлення української культури значну увагу присвятили В. Лісовий, М. Русин, С. Сторожук, С. Єкельчик та ін.

Відповідно, метою статті є визначення особливостей розвитку і специфіки формування української культури на зламі ХІХ–ХХ ст., розкриття передумов її творення.

Перш ніж вибудувати уявлення про українську культуру на зламі ХІХ–ХХ ст., варто охарактеризувати специфіку періоду, у який вона розвивалась. Зокрема, період, що охоплює чверть століття перед першою світовою війною, в українській історіографії прийнято називати «модерністичним», оскільки він позначений як важливий

етап формування української нації й державності. У свою чергу, це пов'язане зі змінами, що відбулися у свідомості українського народу. Передусім вони торкнулися політичної, соціально-економічної та культурної сфер. Їхнім результатом, закономірним і логічним завершенням було формування думки про державну незалежність України. Зважаючи на те, що держави в зазначений час так і не вдалося закріпити, українці, на думку І. Лисяка-Рудницького, сформувалися як свідомо політична нація: «Епоха напередодні першої світової війни, мабуть, найщасливіша в новітній українській історії. Це була доба безперервного й всестороннього українського підйому... Якщо знищена козацької державності й русифікація козацької аристократії вивели були Україну з числа націй і знизили її до рівня політично аморфної етнографічної маси, то тепер з цієї маси починає підніматися нова українська нація... Модерна українська нація народилася під час революції» [1, с. 189–190].

Одним із засадничих консолідуючих чинників ефективної політики будь-якої держави є нація, що не лише гомогенізує та згуртовує політичні об'єднання в цілісну державу, а й визначає специфіку й тенденції розвитку її внутрішньої та зовнішньої політики. Нація – «це колектив людей, що хочуть бути державою» [2, с. 13]. Водночас кожна нація, що прагне до свого політичного самовизначення, прагне сформувати власну національну культуру: «Нація є спільнота людей, що поділяють певний варіант культури, на основі якої формується почуття єдності та солідарності, вона відрізняється чіткою історично сформованою свідомістю національної ідентичності, що виявляється на індивідуальному й колективному рівні й характеризується прагненням до політичного самовизначення» [3, с. 287].

Власне, становлення нації й національної культури відбувається водночас. Оскільки кожна національна культура є унікальною й неповторною, у якій закодований спосіб сприйняття і світорозуміння нації, вона уможливіє об'єднання нації в єдиному контексті спілкування. І якщо серед дослідників немає однозначної думки щодо визначення поняття національної культури (як і поняття культури), однак очевидно, що мова йде про групову культуру, суб'єктом якої є нація. Культура завжди конкретно-історичною за своєю сутністю, переконаний німецький мислитель О. Шпенглер, так як має свою долю, якою рухають нації: «Якщо ми розглядаємо історію великих культур, – пише вчений, – то її об'єктом, тим, що рухає, є нація» [4, с. 1138]. Разом із творенням національної культури починає формуватися спільна національна мова, що передбачає нівелювання діалектичних меж, водночас формується національна література: «Бесіда міщан стає бесідою купців і учених, випихає з письма інтернаціональний церковний язик і сама починає виступати якою спільною цілою нації мова – мова національна. Різниця діалектична затираються. Рівночасно починає витворюватися і національна література, національна штука...» [5, с. 109].

Потрібно зазначити, що на кінець ХІХ – поч. ХХ ст. українська нація не була сформована. Незрілість українського політичного свідомості, втрата незалежності й держави, а також невдала спроба закріпитись як нація (не в останню чергу через дискусійність у баченні майбутнього серед влади та еліти) стали на заваді формуванню єдиного простору національної культури, адже «... нація про-

являється не вишиванками, «малоросійським борщем» і т. п., а окремою політикою й окремою високою культурною творчістю» [2, с. 19]. Незважаючи на це, зміни в національній свідомості «приспівали процес кристалізації українства з етнічної маси в модерну політичну націю» [6, с. 199].

Одним із найстійкіших елементів у структурі національної культури є етнічна культура, оскільки в її архетипах і стереотипах закладено особливості світосприйняття і світорозуміння нації. Відзначимо, що етнокультура – це культура, першоджерелом якої є колективна творчість етнічної спільноти, що включає таке: спосіб життя, світогляд, мову, народне мистецтво. На відміну від національного, особливість етнічного зрізу культури полягає в тому, що «він фіксує історичний перехід від докультурного, біологічного існування людини до його соціокультурного буття» [7, с. 50]. Якщо специфіка етнічного буття культури зводиться до низки біологічних рис, що передаються із покоління в покоління і є спільними для раси, племені, народності, то особливість національного полягає в тому, що націю ми розглядаємо як духовну, а не біоенергетичну сутність: «Нація не є біологічним явищем... Нація є різновидом духовної соборності людей: ця соборність забезпечується ... тією моральною та естетичною силою, яку містить у собі національна культура» [8, с. 9].

Зважаючи на те, що українська етнічна культура належить до культури аграрного типу суспільства, а отже, виростає із землеробської культури, це вплинуло на специфіку світосприйняття українського народу, його мораль: «Землеробство є своєрідним символом української культури. Весь уклад життєдіяльності українця – праця. Звичай, відпочинок, ментальні орієнтації – були детерміновані природними циклами та сільськогосподарським календарем» [9, с. 138]. Можна припустити, що саме традиційний уклад землеробської культури дав українцям змогу протистояти наступу техногенної цивілізації та зберегти власну культуру не внаслідок процесам модернізації, а всупереч їм: «Особливість української історії полягає в тому, що абсолютна більшість українців продовжувала жити традиційним укладом життя, слабо реагуючи на економічні зміни. Українське суспільство до 1920-х років дуже слабо зачеплене модернізаційними процесами від сусідніх етнічних груп. Інакше кажучи, українцям багато в чому вдалося зберегти свою ідентичність не внаслідок модернізації, а всупереч їй» [10, с. 15].

З іншого боку, аграрному суспільству, що слабо піддається процесам модернізації та нововведенням, складно вибудувати єдину стандартизовану («високу») культуру. Вона, на думку Е. Гелнера, притаманна індустріальному суспільству із більш складною й розвиненою системою норм і стандартів, універсалізацією освіти та нівеляцією регіональних і культурних відмінностей: «Це повинна бути культура особливого роду – «висока» культура..., підпорядкована складній системі норм і стандартів. Її розповсюдження вимагає неординарних зусиль у сфері освіти, і дійсно, у цьому суспільстві послідовно і практично повно реалізований ідеал універсальної освіти» [11]. Вичерпування економічного, політичного, культурного та духовного потенціалу в аграрному суспільстві призводить до того, що нова людина, яка потребує більш складних комунікативних зв'язків, уже не може жити й творити в природному середовищі, тож прагне виходу із системи традиційних культурних зв'язків і побудови нового комунікаційного середовища – всезагальної (національної) культури, формування якої, із одного боку, забезпечувалося б стандартизованою освітою, а з іншого – національною за змістом державою. Фактично, творення єдиної національної культури, за Е. Гелнером, є логічним завершенням націєтворення – перетворення різноманітного в культурному стосунку населення в однорідну націю. Ін-

шими словами, «одна культура – одна держава; одна держава – одна культура» [11].

На кінець XIX ст. основна маса українського населення залишалася неписьменною та не могла себе ідентифікувати за національною ознакою, тож ні про яку освіченість не могло бути й мови: «Національна свідомість українців, – зазначає Я. Грицак, – існувала на примітивнішому рівні: вони знали, ким вони не є – католиками, росіянами тощо... Однак не знали, частиною якого більшого народу вони є» [10, с. 12]. Це, у свою чергу, стало наслідком ліквідації залишків українського самоврядування та впровадження особливих імперських порядків. До того ж колоніальна політика царської Росії й Польщі негативно позначилася на розвитку міського господарства, унаслідок чого українців почали ототожнювати із засадничо хліборобською нацією.

Виокремлення елементів етнокультури та піднесення їх до рівня загальнозначимості здійснює культурна еліта. На ній лежить і відповідальність за історичну долю нації: «Деінтегрованість нації – на совісті еліти. Саме вона покликана формувати й розвивати національну самосвідомість як духовного спонукача індивідуальної та колективної волі до активної націєтворчості» [12, с. 222]. Відродження нації (а отже, і національної культури), на думку В. Липинського, рівноцінне відродженню національної еліти, яку вчений ще називає групою найкращих людей нації, національною аристократією. Вона формує, організовує й управляє нацією, витворює найвищі цінності: «Що така група, чи такі групи людей в кожній нації дійсно існують, це ми побачимо, коли глянемо на життя націй. В кожній з них є більша або менша, така або – в залежності од історичної епохи та відмінних умов існування – інша група людей, що кермує нацією, стоючи на чолі її політичних організаційних установ, що витворює певні культурні, моральні і цивілізаційні вартості, які потім присвоює собі ціла нація, і якими ця нація живе і держиться» [13, с. 130]. Сформованість чи несформованість національної еліти визначає рівень політичної й національної свідомості народу, витворення культури всієї нації (національної культури).

Якщо звернути увагу на діяльність еліти кін. XIX – поч. XX ст., то, будучи ізольованою від держави «зверху» та від селянства «знизу», вона постійно боролася за місце в суспільстві. Відчуваючи політичне безсилля, еліта прагнула покласти край соціальній несправедливості й імперській політиці, що намагалася знищити українців як народ, зливши його в єдину «руську націю», однак відчувала брак сил для здійснення своїх намірів: «Це відчуження еліти від маси засуджувало першу на політичне безсилля, а другу позбавляло кінцевих культурних послуг» [1, с. 190].

Зазначимо, що саме еліта становила ту найбільшу соціальну й політичну загрозу, яка здатна була реально протистояти імперській політиці російського самодержавства, а тому «... вступ української нації в модерну епоху супроводжувався розгортанням широкомасштабного терору, під час якого загинули мільйони людей та було знищено культурну й політичну еліту нації» [14, с. 149]. Винищення репрезентативної провідної верстви як носія політичної свідомості й «високої» культури означало б знищення української нації. Роль еліти в державотворчому процесі є чи не вирішальною, адже вона найбільш зацікавлена в державній політиці та формує її у власних інтересах.

Становлення національної культури у здиференційованому модерному суспільстві передбачає формування вищого рівня культурного життя, коли професійна й народна культури гармонійно поєднані. Від того, наскільки еліта зуміє наблизити свій народ до спільної культурної спадщини (через поширення освіченості, грамотності в на-

роді), залежить формування єдиного культурного простору. У свою чергу, якщо еліта не здатна відновити зв'язок зі своїм етнокультурним підґрунтям, вона не спроможна виокремити із попередньої культурної різноманітності спільні явища та надати їм статус загальнозначущості: «Найбільша трудність завдання, що стоїть перед культурною елітою, полягає якраз у тому, що всі ті спільноти, для об'єднання яких призначена нова культурна цілісність, «впізнали» свою власну духовну основу у цій цілісності. Тобто, творення нової культурної цілісності повинне було здійснюватися так, аби знайти інтимний відгук у кожній із тих спільнот, які об'єднуються» [15, с. 44].

Зазначимо, що найважливішим досягненням модерної доби в Україні кін. XIX ст. – поч. XX ст., на думку І. Лисяка-Рудницького, було усунення штучної стіни, що тривалий час існувала між елітою й народом. Це дало змогу підняти рівень національної свідомості серед народу та розбудити широкі маси населення в боротьбі за власні права: «Головне досягнення тієї доби – проламання штучної стіни, що нею царизм довго тримав національний рух інтелігенції відсепаратованим від його широкого соціального довкілля» [1, с. 185]. Із цією метою створювалися «Громади» – перші культурно-освітні організації й осередки української інтелігенції, що виконували просвітительську місію.

Подальший поступ української культури кін. XIX – поч. XX ст. пов'язаний із розвитком літератури, її плідними традиціями та визрівання нових художніх якостей. Характерною особливістю української літератури цього часу був її тісний зв'язок із національно-визвольним, гуманістичним рухом: «Історія нашої літератури відродження, – писав М. Грушевський, – є разом історією нашого відродження національного й культурного, нечасто літературі випадало таке важке значення в житті народу. ... українське слово ... врятувало українсько-руський народ від видимої загибелі» [16, с. 76]. Неповнота літератури відображає неповноту нації. Тож у той час основне завдання, що стояло перед українською інтелігенцією, за словами Т. Зінківського, полягало в тому, щоб «вивести українську мову із літературного занедбання», адже «... тільки коли є література національна, тільки тоді є справжня інтелігенція, що не зрадить кращих ідеалів свого народу; література є єдиний показник зросту, сили і чуття інтелігенції» [17, с. 77].

Нові соціально-економічні обставини, розвиток визвольного руху створили сприятливі умови для розвитку суспільної думки, зокрема науки, мистецтва, літератури, що на зламі XIX–XX ст. становили органічно пов'язані між собою важливі частини єдиної національної культури державно й політично роз'єданого українського народу. Однак численні цензурні заборони (Валуєвський циркуляр 1863 р., Емський указ 1876 р.) та урядові переслідування, що особливо посилювалися на той час, деформували й переривали процес розвитку української культури, виключаючи із літературного процесу низку визначних для свого часу творів. Власне, боротьба йшла за літературну мову, що для української інтелігенції мала розпочатися із піднесення простонародної, «мужицької» мови до рівня літературної: «Українську мову постійно обмежувано до ролі селянського діалекту. Вважалося, що піднесення цього наріччя до рівня мови літератури та науки становить небезпеку російській єдності...» [18, с. 473].

Власне, із появою таких визначних постатей в українській літературі, як Леся Українка, І. Франко, М. Коцюбинський, В. Винниченко, О. Кобилянська та ін., змінюється сам характер літератури. Будучи спроможною задовольнити різноманітні потреби здиференційованого модерного суспільства, вона починає виконувати функцію «національної»: «На протязі цієї чверті століття міняється характер української літератури. З появою таких письменників, як Коцюбинський, Леся Українка, Винниченко й інші, її вже не можна було вважати за чисто «народну». Вона почала виконувати соціологічну функцію літератури «національної», спроможною задовольнити духовні потреби здиференційованого модерного суспільства» [1, с. 186].

Потреба задовольнити здиференційоване модерне суспільство вилилася у становленні професійної культури в Україні кін. XIX – поч. XX ст. (філософія, наука, мистецтво). У цьому контексті заслуговує на увагу діяльність першої української своєрідної академії наук – Наукового товариства ім. Т. Шевченка, заснованого у Львові в 1873 р., що досягло найбільшого розквіту за часів головування М. Грушевського – однієї із найбільш репрезентативних постатей епохи: «Значення праці Грушевського для політичної думки міститься передусім у тому, що він довів тяглість українського історичного процесу від Київської Русі аж до сучасності, через Галицько-Волинську, Литовсько-Руську та козацькі держави» [1, с. 187].

Становлення професійної культури неодмінно пов'язане зі становленням філософії, що увінчує органічний розвиток національної культури. У цьому контексті заслуговує на увагу розвиток академічної філософії в Україні кін. XIX – поч. XX ст., осередками якої були університети Києва, Харкова та Одеси. Варто відзначити, що загальна картина філософського професійного знання в Україні цього часу не була однорідною і складалася із спектру філософських шкіл і напрямів, від позитивізму до релігійного екзистенціалізму. Серед університетських філософів помітне місце посідала наукова діяльність професорів Київського університету – О. Козлова, О. Гілярова, Г. Челпанова, В. Зеньківського, а також професора Новоросійського, а згодом Московського університету М. Грота. Різноманітність філософських течій позитивізму, персоналізму, неокантіанства та психологізму доповнює релігійна філософія, зокрема діяльність професора філософії Київської духовної академії П. Ліницького. Власне, по тому, які філософські традиції розвиваються в межах національної культури, можна судити про особливості світосприймання і світорозуміння нації: «Не лише філософія увінчує повноцінний розвиток культури, а й водночас філософські ідеї мають зворотний вплив на розвиток національної культури» [8, с. 17].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що українська культура на зламі XIX–XX ст. виявила дивовижну життєздатність, ставши невід'ємним явищем історичного поступу. Її формування відбувалося в умовах постійних утисків і заборон, жорсткої цензури. Особливо це відчувалося упродовж 60–90-х рр. XIX ст., коли її розвиток штучно переривався антинаціональними заходами російського уряду, зокрема виданням Валуєвського циркуляру 1863 р. та Емського указу 1873 р. Після цього була видана ще низка подібних заборон українських театрів, української літератури, скасування української преси тощо. Загалом політика асиміляції, що провадив російський уряд, базувалася на централізації науки, освіти й культури.

За цих умов місія, яка випала українській еліті, полягала в переконанні українського народу в тому, що найкращий лад для України – не самодержавство й не федерація, що їхня національна ідентичність із росіянами не підтверджується релігійною єдністю – православ'ям, що Україна – не Південна Росія та не Малоросія – споконвічна російська земля, а самостійна незалежна держава, яка має власну історію, мову та культуру. Звідси ідея національного відродження була пов'язана із просвітою народу на засадах мови, літератури, науки й мистецтва. Власне, це час «пробудження» духовності української нації, актуалізації національного феномена як нового предмета суспільно-історичних, наукових, психологічних і художніх студій; еволюції українців від етнографічної етнічної маси до повноцінної європейської нації.

Література

1. Лисяк-Рудницький І. Інтелектуальні початки нової України / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т. / І. Лисяк-Рудницький ; пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. – К. : Основи, 1994. – Т. I. – 1994. – С. 173–191.
2. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу й нації / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т. / І. Лисяк-Рудницький ; пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. – К. : Основи, 1994. – Т. I. – 1994. – С. 11–27.
3. Сторожук С. Нація: історія і теорія проблеми (історико-філософський вимір) / С. Сторожук. – К. : ВАДЕКС, 2013. – 318 с.
4. Шпенглер О. Закат Європи: Очерки мифологии мировой истории / О. Шпенглер ; пер. с нем. С. Борич. – Мн. : Харвест ; М. : АСТ, 2000. – 1376 с.
5. Бачинський Ю. Україна irredenta / Ю. Бачинський. – К. : Основні цінності, 2003. – 176 с.
6. Лисяк-Рудницький І. Структура української історії в XIX столітті / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т. / І. Лисяк-Рудницький ; пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. – К. : Основи, 1994. – Т. I. – 1994. – С. 193–202.
7. Каган М. Філософія культури / М. Каган. – СПб. : Петрополис, 1996. – 416 с.
8. Лісовий В. Українська філософія в контексті національної культури / В. Лісовий // Історія філософії України : [підручник]. – К. : Либідь, 1994. – С. 5–21.
9. Сидоренко Л. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси : [навчальний посібник] / Л. Сидоренко. – К. : ПАРАПАН, 2002. – 152 с.
10. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX–XX ст. / Я. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
11. Геллнер Э. Пришествие национализма. Мифы нации и класса / Э. Геллнер [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://osvita.org.ua/library/politics/1117/>.
12. Ситник П. Проблеми формування національної свідомості в Україні / П. Ситник, А. Дербак. – К. : НІСД, 2004. – 226 с.
13. Липинський В. Листи до Братів-Хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський. – Київ-Філадельфія : Інститут Східноєвропейських досліджень Національної академії наук України, Східноєвропейський дослідний інститут ім. В.К. Липинського, 1995. – 470 с.
14. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні XX століття / Б. Кравченко ; пер. з англ. В. Івашко, В. Корнієнко. – К. : Основи, 1997. – 423 с.
15. Лісовий В. Культура-ідеологія-політика / В. Лісовий. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 1997. – 352 с.
16. Грушевський М. Українсько-руське відродження в історичному розвою українсько-руського народу / М. Грушевський // ЛНВ. – 1898. – Т. IV. – Кн. 10. 1898. – С. 76.
17. Зінківський Т. Молода Україна, її становище і шлях / Т. Зінківський // Тисяча років української суспільно-політичної думки : у 9 т. – К. : Дніпро, 2001. – Т. V. – Кн. 2 : Кінець XIX – поч. XX ст. – 2001. – С. 75–88.
18. Лисяк-Рудницький І. Український національний рух напередодні першої світової війни / І. Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе : в 2 т. / І. Лисяк-Рудницький ; пер. з англ. М. Бадік, У. Гавришків, Я. Грицака, А. Дешиці, Г. Киван, Е. Панкеевої. – К. : Основи, 1994. – Т. I. – 1994. – С. 471–483.

Анотація

Абдрахманова М. Ж. Колізії становлення української культури на зламі XIX–XX ст. – Стаття.

У статті розглядається процес становлення української культури кін. XIX – поч. XX ст., а також проблема її формування як національної. Відповідно до цього, показано, що хоча національна культура є результатом націєтворення, однак для витворення єдиного простору національної культури необхідно, щоб сформувалась сама нація як політична спільнота. Невдала спроба вибороти державну незалежність на початку XX ст., а також незрілість національної свідомості вплинули на те, що українська нація не була сформована. Це стало на заваді витворення єдиного простору національної культури, що потребує більш складних комунікативних зв'язків, стандартизації освіти, а також нівеляції регіональних і культурних відмінностей. Невдалі зрушення в націєтворчих процесах позначилися на характері української культури, що залишалася на рівні етнічної культури.

Ключові слова: нація, національна культура, етнічна культура, еліта, національна література.

Аннотация

Абдрахманова М. Ж. Коллизии становления украинской культуры на рубеже XIX–XX вв. – Статья.

В статье рассматривается процесс становления украинской культуры кон. XIX – нач. XX в., а также проблема формирования ее как национальной. Соответственно, показано, что хотя национальная культура и является результатом нациетворения, но для создания единого пространства национальной культуры необходимо, чтобы сформировалась сама нация как политическое сообщество. Неудачная попытка выбороть национальную независимость в начале XX в., а также незрелость национального сознания повлияли на несформированность украинской нации. Это помешало созданию единого пространства национальной культуры, требующего более сложных коммуникативных связей, стандартизации образования, а также нивеляции региональных и культурных различий. Неудачные попытки в нациетворческих процессах отразились на характере украинской культуры, продолжающей оставаться на уровне этнической культуры.

Ключевые слова: нация, национальная культура, этническая культура, элита, национальная литература.

Summary

Abdrakhmanova M. Zh. The collision of becoming of the Ukrainian culture on the cusp of the 19-th and 20-th centuries. – Article.

The process of becoming of the Ukrainian culture on the cusp of the 19-th and 20-th centuries is being considered in the article. At the same time the author researches the problem of formation the Ukrainian culture as national. According to this, it has been shown, that national culture is the result of nation formation, but for creation of the single space of national culture it is necessary for the nation to be already formed as political community. Failed attempt to struggle for state independence at the beginning of the XX century as well as immaturity of national consciousness had influenced on underdevelopment of the Ukrainian nation. It became a barrier for creation of the single space of national culture, that need more complicated communication skills, standartization of education and also negation of local and cultural differences. Unsuccessful changes in nation creation processes had mirrored on the format of the Ukrainian culture, which remained on the ethnic culture level.

Key words: nation, national culture, ethnic culture, national literature.